A tartózkodók felelőssége

NAGY PÉTER TIBOR
egyetemi tanár

A publicisztika írója, ha a tartózkodás ellen érvel – azaz szavazásra akar mozgósítani –, elég ellentmondásos helyzetben van. Ugyanis aki például társadalmi státusza, iskolázottsága miatt nem jár szavazni, az vélhetőleg politikai cikkeket sem olvas az újságban, politikai tárgyú tévéműsorokat sem néz, és így tovább.

E csoportokat talán elérik a harsány plakátok, a hangosbemondók, a közvetlen pénzosztogatás. De ennek is vannak határai: igazán nem lehet mondani, hogy a pártállami propaganda kevés hangosbemondót vagy plakátot vetett volna be 1949 és 1956 között, és 1953–56-ban mindenféle életszínvonalemelő intézkedések is voltak, mégis, az egypártrendszer visszaállításának programjával elég rossz eséllyel lehetett volna elindulni egy 1956–1957 fordulóján tartott választásokon – mármint ha a szovjetek valamiért a be nem vonulás mellett döntöttek volna november elején.

Szavazásra mozgósító hatásuk – talán – a tömegkulturális termékeknek lehet. Vélhetően ilyen hatást ért el a West Wing című, nálunk Az elnök emberei címmel játszott amerikai filmsorozat, amely 150-nél több epizóddal (!) szólította meg a tévénézők millióit, majd a torrent világon keresztül az internet népét. A nyolcévnyi demokrata Fehér Házat bemutató – fiktív, de érzékelhetően a Clinton-korszak által ihletett – történet nyilvánvalóan Amerika-szerte csökkentette a keleti parti politikai elittel szembeni idegenkedést, mindezt szórakoztatóipari értelemben olyan jó színvonalon, hogy számos Emmy-díjat nyert el.

Fő eszköze a munkájuk és az amerikai demokrácia iránt mélyen elkötelezett szereplők dilemmáinak bemutatása volt, számtalan emberi gyarlóságuk bemutatása éppúgy jót tett a sorozatnak, mint az, hogy – miközben a szerzők demokrata elkötelezettsége nyilvánvaló – felvonultattak néhány nagyon rokonszenves republikánust is, egy katonatisztet, egy elnökjelöltet, egy házelnököt, sőt egy gyakornokot is. (Az „ellensorozat” – a House of Cards, amelyet nálunk Kártyavár címen játszottak – nem tudott egy rokonszenves republikánus alternatívát felépíteni, inkább a demokrata politikusok és szakértőik ördögi gonoszságával, teljes gátlástalanságával próbált hatni. Mintegy harmadannyi tévénézőt – persze az is több millió – nyert meg.)

> Az elégedetlen fideszesnek leginkább azt mondhatod: a Tisza azoknak az értékeknek is jobban megfelel, amelyekért a korábbi évtizedekben a Fideszre szavaztál.

Szóval a közélet iránti érdeklődés hiánya miatt az effajta cikkek nem alkalmasak a stabilan nem szavazók mozgósítására. De kétféle olvasót mégis célba vehetünk.

1. Azt, aki a hazai politikai közélet állapota, tényleges kínálata alapján dönt úgy, hogy az ízlésétől oly mértékben távol vannak a reális alternatívák, hogy most, ezen a választáson otthon marad. Vagy ha elmegy, akkor tudatosan egy esélytelenre adja a szavazatát, tehát tartózkodik a valódi dilemmát illetően (ami most ugye annyi, hogy Orbán vagy nem Orbán).

2. Azt, aki néhány munkatársa, családja, szomszédja körében tájékozott polgárnak számítván, általában befolyásol néhány embert, de a jelenlegi helyzetben úgy dönt, hogy elmegy ugyan szavazni a „kisebbik rosszra”, de az elmúlt 20–30 évvel ellentétben most tartózkodik attól, hogy környezetét befolyásolja. Hiszen nincs kedve meghallgatni az utólagos szemrehányást, hogy „arra szavaztam, akit javasoltál, nyert is az illető, de az én életem nem lett jobb”.

A cikk tehát az „ebből az alternatívából én ugyan nem választok” és az „én ugyan nem győzködök senkit, mindenki egye meg, amit főz” álláspontot állókat próbálja kissé befolyásolni. Cikkünk tehát most nem szól azokhoz a polgártársainkhoz, akik változatlanul a Fideszhez húznak, de dicséretes módon elolvasnak egy Fidesz-ellenes publicisztikai írást, egyszerűen mert érdekli őket egy velük ellentétes álláspontot álló ember gondolatmenete, és bíznak az azt megjelentető lapban, hogy teljesen színvonaltalan szövegekkel nem traktálja az olvasóit.

A két álláspont mögött két – meggyőződésem szerint téves – politikafelfogás, két téves analógia húzódik meg.

Az egyik szerint a politikai választás hasonlatos ahhoz az ízlésítéleti döntéshez, amit akkor hozunk, ha Budapesten élünk, és párunk megkérdezi, melyik színházba, milyen előadásra vegyünk jegyet. Az analógia azért nem jó, mert ilyen esetben valójában nem arról döntünk, hogy melyik színház áll legközelebb az ízlésünkhöz, hanem először arról, hogy a következő hónapban a szórakozásra fordítható szabad estéket színházba menéssel töltsük-e; az csak a második kérdés, hogy melyik színházba. Ugyanis bármilyen másféle kulturális program vagy az otthon olvasás, értelmes beszélgetés teljes mértékben valós alternatíva a szabadidő hasznos eltöltésére.

A pártok közötti választás a képviselőjelölti voksoláson azonban nem hasonlatos ehhez: hiszen amit egy parlamenttől vár az ember (engem is érintő közügyek „elintézése” egy neki felelős kormányon keresztül, számomra is elfogadható törvények megalkotása, számomra elfogadhatatlan közigazgatási gyakorlatok megváltoztatása), azt semmilyen más intézmény (vagy civil társadalmi intézményesületlenség) nem oldhatja meg. Ergo ezeket a dolgokat kizárólag a pártok közötti választással tudod befolyásolni.

A másik álláspont mögött az az előfeltevés áll, hogy a pártok versengése piaci versengésre hasonlít. Ha az életmódodhoz szükséged van egy személyautóra, de egyetlen márkával sem vagy tökéletesen elégedett, mondhatod azt, hogy ha valaki tanácsot kér tőled, hogy milyen autót vegyen: nem adsz neki, mert minden választásnak megvan a böjtje, mindenki legyen a saját sorsának kovácsa. Az autóvásárlási szituációban az általad elvileg befolyásolható személy magának vesz autót és maga viseli döntésének következményeit. A választófülkében viszont az általad nem befolyásolt személy (akit pedig befolyásolhattál volna) számodra is választ kormányt a következő időszakra.

Ráadásul az autóvásárlással kapcsolatos „rossz” döntés egyéni erőfeszítésekkel, egyéni döntés alapján akár napok vagy hetek múlva korrigálható – a politikai döntés viszont nem. Magyarán, ha nem befolyásolod, hogy egy rád egyébként hallgató személy hova szavazzon, akkor hátralévő életének egy jelentős (10 százaléknál általában hosszabb) részének elrontásában válsz bűnrészessé, saját életed egy szakaszának elrontásáról nem is beszélve.

Azaz a „szavazástól való tartózkodás”, a „mások befolyásolásától való tartózkodás” mellett szóló érvek, mentségek cáfolhatók.

Nehezebb az a kérdés, hogy ha valaki – régi Fidesz-szavazóként – elégedetlen ugyan a Fidesz kormányzati teljesítményével, de nem látja jobbnak a Tisza ajánlatát, hogyan győzheted meg, hogy ne csak távol maradjon a választástól, hanem inkább segítse a Tisza jelöltjét a Fidesz ellenében. Leginkább azt mondhatod neki: a Tisza azoknak az értékeknek is jobban megfelel, amelyekért a korábbi évtizedekben a Fideszre szavaztál:

1. Orbán 1990-től 2002-ig az Európai Unióba való belépés, az Európához igazodás legelkötelezettebb politikusa volt, semmilyen módon nem konfrontált a magyar lakosság nagy többségének Unió-pártiságával – ma a Tisza képviseli az európai elkötelezettséget.

2. Orbán a legnagyobb európai pártcsalád és a legerősebb európai jobboldali párt, a CDU támogatását tudhatta maga mögött – ma ezt a támogatást a Tisza élvezi.

3. Orbán Viktor a Putyinnal való megegyezés legjegyzettebb ellenfele volt a Gyurcsány-kormány idején – ma a minden korábbinál agresszívabb és Európa-ellenesebb Putyin támogatója.

4. Orbán 1989-ben valóban mint fiatal demokrata tűnt fel, és még 1998-ban is Európa legfiatalabb miniszterelnöke volt – a rá szavazók egy részének szempont volt, hogy új problémák megoldásához a politikusok új nemzedékének kell lehetőséget adni. Ma a fiatal generációk inkább Magyar Péterbe helyezik bizalmukat, és Magyar többek között életkorában is különbözik Orbántól. Sokunk szégyene, de Orbán nemzedéktársunk, úgynevezett boomer; míg Magyar X-Y generációs, akkor született, amikor Orbán érettségizett.

5. Orbán Viktor a parlamentáris váltógazdaság elkötelezettjei figyelmét hívhatta fel arra, hogy ha 2006-ban a baloldalra szavaznak, akkor megtörik az a hagyomány, hogy négyévente új utakat kell próbálni a politikában. Ma az új utak lehetőségét a Tisza jelenti.

Némileg egyszerűbbnek tűnik azok meggyőzése, akik megszokták, hogy az ízlésüknek leginkább megfelelő párt listájára szavaznak, és a mai kínálatból hiányoznak ezek a pártok, pl. az utolsó liberális párt, a Momentum vagy az első Fidesz-kormány leváltására alkalmasnak bizonyult Magyar Szocialista Párt. Az ő távolmaradási elképzelésükkel szemben talán éppen azzal érvelhetünk, hogy e pártok sem azért maradnak távol, mert reménytelennek tartják a Fidesz Tisza általi leváltását – hiszen ez esetben akár 1 százalékért is érdemes volna elindulniuk –, hanem mert reményteljesnek és a liberális, illetve baloldali értékekkel egyezőnek is. Egykori szavazóik tehát akkor járnak el következetesen, ha elmennek szavazni, és szavazatukat annak adják, akinek mint váltópártnak az erősítése jegyében a Momentum vagy a Magyar Szocialista Párt a nem indulás mellett döntött.

Teljesen önálló kérdés, hogy ha egy kis ellenzéki párt pártelitje úgy dönt, hogy indulni akar a választásokon, mint most a Demokratikus Koalíció és a Kétfarkú Kutya Párt teszi, és eddigi szavazóik egy része épp azért akarna távol maradni, hogy kivédje az így adódó dilemmát: ne kelljen bevállalnia, hogy „saját pártja” ellen szavaz, de azt se, hogy szavazata leadásával csökkenti a Fidesz leváltására leginkább alkalmas párt támogatottságának arányát. Az ő dilemmájuk olyan jelentős, hogy egy külön cikket megérdemelne.

Arra is fel lehet hívni a figyelmet, hogy a választási rendszer „meg van buherálva”: tehát a Tiszának nem elegendő többséget szereznie ahhoz, hogy kormánytöbbségre tegyen szert, hanem néhány százalékkal több kell neki. Nem 1994-ben vagyunk, amikor az MDF vezette koalíciót leléptetni kívánók szabadon választhattak az ellenzéki pártok kínálatából – a közvélemény-kutatási előrejelzések alapján mindenki biztos lehetett abban, hogy egy-két nagyobb ellenzéki pártból mindenképpen létrejön a kormányváltás, ezért a pici pártokat segítő ízlésítéletével senki sem kockáztatta a nagyobb célt, a kormányváltást.

Akárhogy is: aki otthon marad és aki lemond arról, hogy meggyőzze azokat az embereket, akik meggyőzhetőek lennének, azt segíti elő, hogy a jelenlegi kormány akkor is hivatalban maradhasson, ha a választók többsége az ellenkezőjét akarná. Ezt pedig – ha elvileg, azaz a konkrét kormány megnevezése nélkül – tesszük fel a kérdést, a jobboldali szavazók többsége sem helyeselné. Nem beszélve a baloldaliakról és a liberálisokról.

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

A lapban megjelenő hirdetések nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját.

Az oldalon megjelenő vélemények nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját. Lapunk fenntartja magának a jogot a beérkező írások szerkesztésére, rövidítésére.